

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Afrika in perspectief: in gesprek met Prof. Dr. M.E. de Bruijn

Rooijen, Z. van

Citation

Rooijen, Z. van. (2024). Afrika in perspectief: in gesprek met Prof. Dr. M.E. de Bruijn. *Bestuurskundige Berichten*, 39(1), 6-10. doi:

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4256345>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Afrika in perspectief

In gesprek met Prof. Dr. M.E. de Bruijn

Afrika is het op één na grootste continent op aarde doordrenkt van prachtige culturen en diversiteit in natuur. Toch is er geringe kennis over de prekoloniale geschiedenis en actuele vraagstukken. Er wordt gesproken over ‘het continent van deze eeuw’ (Waling et al., 2023) en ‘een wolkenkrabber op de Savannah’ (Lindijer, 2023). In hoeverre dit waarheid is en om meer kennis op te doen ga ik samen met hoogleraar Afrikanistiek, Mirjam de Bruijn, in gesprek. Mirjam is werkzaam aan de Universiteit Leiden, waar zij geschiedenis, communicatiewetenschap, conflictstudies en sociale geografie combineert met veldwerk in de Centraal Afrikaanse Republiek, Tsjaad, Kameroen en een deel van Nigeria. (Universiteit Leiden, z.d.b) Daarnaast heeft zij een stichting, Voice4Thought, opgericht en liggen haar onderzoeksinteresses op het gebied van connectiviteit, mobiliteit en dwang. (de Bruijn, z.d.) Haar recente werk omvatte het begrijpen van (gedigitaliseerde) artistieke scènes in samenlevingen met beperkte vrijheid van meningsuiting. Dit heeft zij van 2012 tot 2017 onderzocht aan de hand van twee onderzoeken, namelijk: ‘Verbinden in tijden van dwang: communicatie en conflicten begrijpen in de mobiele marges van Midden-Afrika’, en ‘Jeugd, media en protest: geschiedenis van deelname aan de Centraal-Afrikaanse politiek en het sociale leven’. Nu is zij met een onderzoek bezig dat tot 2028 loopt over digitale oorlogvoering in de Sahel, dat project richt zich op cultureel geweld – de legitimatie van geweld – dat zich verspreidt via (trans)regionale netwerken, en dat discursieve en ‘echte’ oorlogsvoering met elkaar verweven raken. (Universiteit Leiden, z.d.a) Dit is tevens van belang voor bestuurskundigen, aangezien het thema zich richt op mondiale verschuivingen en Mirjam wijst op de vervaging van grenzen en de invloed van digitalisering.

Zou u meer willen delen over uw professionele achtergrond en expertise?

“Ik begon met het studeren van een bachelor in Utrecht, de oriëntatie van antropologie was daar vooral op Latijns-Amerika. Ik had ook Spaans geleerd en stond helemaal in de startblokken om naar Latijns-Amerika te gaan, maar ik wilde onderzoek doen bij Nomaden. Toen kwam er hier in Leiden een plek vrij voor een student om onderzoek te gaan doen in Noord-Kameroen bij Nomadische veehouders en ben ik overgestapt. Ik was in opleiding als antropoloog, dus je bent ook geïnteresseerd in bepaalde sociale relaties en verbanden tussen culturen. Toen heb ik de taal geleerd van de Fulani, dat was de groep waar ik bij zat en dat is een taal die heel breed in West- en Centraal-Afrika gesproken wordt, in allemaal verschillende dialecten. Dat is dan zo’n investering en op een gegeven moment kon ik ook mijn PhD in dat veld gaan doen en dan word je specialist en zit je eraan vast, maar nooit

Prof. Dr. M.E. de Bruijn

spijt van gehad en het is nog steeds fijn dat ik een beetje Spaans spreek en daarnaast Frans en de Fula-taal.”

“Qua onderwijs richt ik mij helemaal op African studies, zowel de bachelor als de master, maar daarnaast proberen wij natuurlijk om de problematiek van Afrika meer in algemene colleges

Ik geef alleen in het eerste semester les, waardoor ik het lesgeven kan combineren met het veldwerk, dat heb ik eigenlijk altijd zo gedaan. Dus regelmatig ben ik in staat om wat geld te versieren om dan echt onderzoek te doen, ook met jongeren, PhD's en masterstudenten.”

Zou u meer kunnen vertellen over de missie en activiteiten van uw stichting?

“De stichting die ik heb opgericht, Voice4Thought, is eigenlijk voortgekomen uit het onderzoek. Als onderzoeker kom je zoveel boeiende mensen tegen die geen stem hebben in de wereld. Ons platform probeert meer mensen toegang te geven tot het verwoorden van je denken en ideeën, en die op een goede manier opschrijven. Binnen de stichting werk ik ook aan een project waarin ik lesgeef aan journalisten over depolariserend schrijven. Dat is voor iedereen heel belangrijk, polariserend schrijven is natuurlijk een drama, en vooral op sociale media wel erg veel aan de hand, zoals fake news, maar ook gewoon mensen beschuldigen en mensen hebben dit niet altijd in de gaten, dat geldt zowel voor Nederland, Afrika, als voor de hele wereld. In Afrika misschien nog iets scherper, omdat daar veel jonge mensen in conflictsituaties zitten, ze gaan wel naar school en hebben een opleiding gehad, maar het is best moeilijk om daar distantie van te nemen en je Facebookpost zo te schrijven dat niemand er boos over wordt.”

Kunt u wat meer inzicht geven in uw onderzoek met betrekking tot digitalisering?

“Mijn huidige onderzoek richt zich op ‘de digitale oorlog’, dat is geen uniek onderwerp voor Afrika. Socialmediaplatformen zijn een deel geworden van de politieke onrust in de wereld. Wij vragen ons af hoe dat zich manifesteert in Afrika, met name West- en Centraal-Afrika, en wat de rol is van verschillende platformen in het versterken van de oorlogen. Ook wie de acteurs zijn op die platformen, wat daar gebeurt en wat voor dynamieken het oplevert. Ik volg dat al sinds 2006 en richt me dan met name op conflict. Je ziet wel enorme toename

van het gebruik van internet, van de toegang tot sociale media en ook het aantal mensen dat daar gebruik van maken om hun politieke boodschap of andere boodschappen te verspreiden.”

“We hebben net een onderzoek afgerond van Twittergebruik in Mali, niet alleen op zo’n antropologische, etnografische en historische manier, maar ook met mensen die computermethode gebruiken, dus big data downloaden van al die Twitterdata. Dan vinden wij toch echt wel aanwijzingen dat Twitter een platform is dat heel veel invloed heeft op de posities die mensen innemen in conflicten en zelfs op het geweld dat mensen gebruiken. Wat je ziet gebeuren is dat etnische groepen, zoals Nomadengroepen, die verspreid zijn over grote gebieden, wel gemakkelijk informatie delen in veel details. Hierdoor zijn mensen goed op de hoogte, maar leidt het er ook toe dat men argumenten overneemt of zich bedreigt voelt door beschuldigingen.”

“We gaan volgende maand naar Centraal-Afrika met twee PhD-studenten en beginnen ook daar een soort onderzoek, maar dan veel breder. Niet alleen Twitter, maar ook WhatsApp en hoe mensen dat gebruiken en hoe dat interfereert met conflicten. En dan ook dat die conflicten door sociale media zich heel erg makkelijk verspreiden over grotere gebieden, omdat de informatie van het ene gebied niet blijft hangen. Dat wordt allemaal internationaal. Communicatie is natuurlijk een soort oorlogswapen en als je dat groter maakt en verandert in die sociale media, dan kun je ook verwachten dat dat een effect gaat hebben en wij doen dus onderzoek naar dat effect.”

Zou u uw perceptie van grenzen, mobiliteit en gelijkheid kunnen toelichten?

“Mobiliteit is een onderdeel van de wereld, altijd geweest. Geschiedenis zonder mobiliteit is er bijna niet en sociale media zijn natuurlijk een vorm van mobiliteit, dat is een verbinding. En verbinding kun je niet stoppen. Het enige wat je kan doen is verbinding en mobiliteit begeleiden en dat doen we op sociale platformen veel te weinig. Dus je kan

niets dicht doen, je kan het niet stoppen, je kan mensen ook niet stoppen aan de grens. Mobiliteit is er altijd, hetzij virtueel, hetzij in het echt. Stoppen heeft geen zin, maar begeleiden wel en begeleiden is volgens mij niet via politieoptreden, maar door mensen bewust maken van wat ze doen, door middel van goede scholing. Dat geldt ook voor migratie, want migratie stop je niet, het is onderdeel van de wereld. Wij proberen allerlei maatregelen om migratie te stoppen, maar het helpt niet, er moeten andere manieren gevonden worden om het te begeleiden en te geleiden, zodat het behapbaar blijft voor iedereen en het niet tot conflicten leidt. Want als je mobiliteit heel sterk gaat afremmen, ook als je sociale media platformen sluit, leidt dat niet tot een vredige samenleving. We hebben het veel over economische ongelijkheid, maar het in stand houden van kennisongelijkheid leidt ook tot frustratie. Kortom zou je mensen moeten informeren en ook waarschuwen voor wat ze doen en werken aan de ongelijkheid in opleiding over de wereld.”

Hoe zit het met de vooroordelen die wij in Nederland hebben over Afrika?

“Vooroordelen zijn heel jammer. Jonge ambassade medewerkers die ik tegenkom in Afrika gaan daar toch heen met een bepaald beeld en als je eenmaal een beeld hebt is het heel moeilijk om ervan af te komen. Onze media schetsen ook vooral als er iets fout gaat. Daar is heel veel aan te doen, bijvoorbeeld met sociale media en de ontwikkeling van technologie. Sommige dingen zijn in Afrika verder ontwikkeld dan bij ons, maar dat zien wij niet.”

Hoe kan het dat er geringe kennis bestaat over de Afrikaanse geschiedenis?

“Er is relatief weinig aandacht voor Afrikaanse geschiedenis, onder andere doordat de mainstream historici Afrika een complex verhaal vinden, omdat er zo weinig archief is. Maar dat ligt eraan wat je als archief ziet, want er zit natuurlijk een heleboel archief in de geheugens van mensen en in de

landschappen. Archeologisch gezien bijvoorbeeld is er heel weinig gezocht in Afrika, dus er is nog ontzettend veel te ontdekken. Daarbij ligt er heel veel nadruk op de koloniale geschiedenis en dat is eigenlijk jammer, want er is een enorme geschiedenis voor de koloniale tijd. Dit is een gemiste kans want als we beter begrijpen wat de prekoloniale geschiedenis, maar ook de koloniale geschiedenis door de ogen van de mensen op het continent zelf, betekent, kunnen we misschien veel meer waardering en gelijkheid ervaren met Afrika. Wat bijna niemand weet is dat er in de 14e eeuw een heel groot rijk was in West-Afrika wat al ruim handelde met Europa, die rijken zijn allemaal verdwenen en tenietgedaan. Afrika was veel beter ontwikkeld dan Europa, ook voor de middeleeuwen.”

Podcastaanrader

Open Geesten – Vervagende grenzen (Mirjam de Bruijn)

Hoe staat Afrika er hedendaags voor op het wereldtoneel?

“Hedendaags spelen er allemaal oorlogen die zich deels baseren op een ideologie die heel antikoloniaal, anti-Frans is, zeker in West-Afrika. In de Sahel regeren nu militaire regimes en is de oorlog heel naar, want het is heel etnisch, dus het is tegelijkertijd een verhaal over pan-Afrikanisme, maar het is ook een lokaal conflict waar heel veel mensen vermoord worden. Als je de geschiedenis van die conflicten zoals de genocide in Darfur en Congo bekijkt, zie je dat er heel veel onevenwichtigheid in die landen gebracht is, doordat allerlei historische factoren bij elkaar komen. En daar hebben de koloniale machthebbers ook een belangrijke rol in gespeeld, zelfs de postkoloniale geschiedenis is daar heel belangrijk in.”

“Ik doe zelf onderzoek naar oorlogen, maar de oorsprong van die conflicten is diep historisch en daar hebben wij een rol in gespeeld

als het Westen. Tegelijkertijd gebeuren er ook heel veel interessante ontwikkelingen die laten zien dat Afrika over tien jaar niet meer het Afrika van nu is. Stel ook de economische ontwikkeling, in sommige landen gaat het hard, het is een divers, enorm continent. Als tegenvraag zou je moeten afvragen of er ook plekken in Afrika zijn waar je kan zeggen dat het economisch beter gaat, waar de democratische waarden meer naar voren worden gebracht, dat er discussies zijn waar we iets van kunnen leren. Bijvoorbeeld nu ook dat Zuid-Afrika Israël aanklaagt, dat duidt aan dat daar een regime zit wat zich wel degelijk in de wereld begeeft.”

“We gaan het heel erg moeten volgen, het is interessant wat er gebeurt.”

“We gaan het heel erg moeten volgen, het is interessant wat er gebeurt. Het is ook wel griezelig, want je ziet ook dat oude etnische spanningen, Noord-Zuid spanningen, leiden tot allerlei moordpartijen. Ook het binnenhalen van de Russen als partners, daar ben ik zelf nogal sceptisch over, of dat nou een verbetering is voor die Afrikaanse landen, want je ziet, en dat vind ik heel verontrustend, dat de regionale eenheden zoals ECOWAS eigenlijk steeds minder macht krijgen.”

“De verhalen van ‘het continent van deze eeuw’ en ‘een wolkenkrabber op de Savannah’ kunnen waar zijn, maar als je kijkt naar de nationale budgetten op dit moment, dan moeten ze nog wel heel veel veranderen om dat voor elkaar te boksen. Maar dat kan, als de Chinezen de wolkenkrabbers in de Sahara gaan bouwen, dan worden ze daar gebouwd. En als de Russen gaan investeren in zonnecellen, dan gaan wij onze energie via Afrika toch van de Russen afnemen. Dat is het grote nadeel eraan, al die grote ontwikkelingen moeten met buitenlandse investeringen en dan komen de Russen, de Turken, het Midden-Oosten, de kleine Midden-Oosten staten zoals Bahrein, maar ook Israël en Rusland. Die gaan dan investeren, en dat is niet gratis voor de Afrikaanse landen, daar staan natuurlijk allerlei verdragen en leningen, dus

Voice4Thought. (2021, 11 juni). Young researchers kick off the next phase of Voice4Thought Academy in Bamako - V4T - Voice4Thought. V4T - Voice4Thought. <https://www.voice4thought.org/young-researchers-and-creatives-kick-off-the-next-phase-of-voice4thought-academy-in-bamako/>

dat kan een nieuwe gevangenis worden. Europa zal ongetwijfeld proberen om ook mee te doen, maar die zijn toch echt wel een beetje uitgespeeld. Zeker in West-Afrika even, voor nu, in een aantal staten in ieder geval, want we praten nu steeds over Afrika, maar het is natuurlijk erg divers, net als deze relaties.”

“Afrika is ook in de toekomst natuurlijk het snelst groeiende, qua mensen aantal, continent en het is één van de rijkste continenten in grondstoffen. Eén van de grote problemen voor delen van Afrika is dat er handelsbarrières zijn opgegooid en er bijna geen industriële ontwikkeling is, dat komt deels ook door de manier waarop de koloniale machthebbers hebben geïnvesteerd en dat die dynamiek nog steeds niet weg is. Het herformuleren van de relatie met Afrika is erg belangrijk en dat begint natuurlijk bij het erkennen dat het een heel rijke geschiedenis heeft. En dan moet je het niet alleen zien als een afzetmarkt maar juist de vrijheid geven om zich te ontwikkelen.”

Op welke manier denkt u dat het vakgebied van de Afrikanistiek relevant en van belang kan zijn voor de discipline van de bestuurskunde en hoe kunnen wij als student bijdragen?

“Het zou heel goed zijn als bestuurskunde een stukje kennis over het zuiden en bestuursculturen elders zou hebben als vak. Bij bestuurskunde leer je namelijk over bestuurscultuur en ik denk dat we veel opener moeten staan naar andere culturen en hoe

die hun bestuur organiseren. Dat is denk ik iets wat heel mooi in jullie opleiding zou zijn; dat besturen ook cultuur is en dat modellen niet universeel zijn. Afrika wordt ook veel gezien als het continent waar we hulp naartoe brengen, wat we moeten helpen, en van die attitude moeten we af. Er moet echt een gedekoloniseerde bril opgezet worden als je naar Afrika, Azië of Latijns-Amerika gaat. Want besturen moeten ook gelijkwaardig zijn. Als je al ergens heen gaat met het idee van wij kunnen jullie helpen, dan heb je al geen gelijke relatie en het is van belang dat je je realiseert wat de geschiedenis van die landen zijn, ook met de koloniale overheersing en wat voor frustratie dat nog steeds oplevert.”

“Er is niks op tegen vrijwilligersprojecten, maar de beste bijdrage is kennisuitwisseling. Daarom zou ik aanraden om daar te studeren of onderzoek te doen samen met Afrikaanse universiteiten of studenten. Niet alleen stages in de ambassades, maar ook meedraaien in Afrikaanse organisaties is zeer relevant. Ik ben ook hier in Leiden druk bezig om eerlijke uitwisselingsprogramma's op te zetten.”

Slot

Nigeria, Zuid-Afrika, Tsjaad, Kameroen, Marokko, Egypte: Afrika is een continent van diverse landen met unieke uitdagingen en kansen. De rol van Afrika op het wereldtoneel is een complexe kwestie, hoewel er groeiende economische kansen zijn en sommige landen stappen zetten naar meer invloed, blijft de afhankelijkheid van buitenlandse investeringen een zorg. Het is belangrijk dat deze investeringen de lokale ontwikkeling bevorderen en niet leiden tot nieuwe vormen van afhankelijkheid. Daarnaast is het van groot belang om de geschiedenis van Afrika beter te begrijpen, inclusief de prekoloniale periode.

YouTube-aanrader

Buiten Beeld - Hoogleraar Mirjam de Bruin over Afrika correspondentschap

Door een gedekoloniseerde bril op te zetten, depolariserend te schrijven en lokale bestuursculturen te respecteren, kunnen duurzame en gelijkwaardige relaties worden opgebouwd. Al met al biedt het interview inzichten in de complexe realiteit van Afrika, met zijn diversiteit aan culturen, geschiedenis en uitdagingen. Het benadrukt ook de impact van nieuwe technologieën op maatschappijen en conflicten in Afrika en elders. En tot slot het belang van een genuanceerde benadering en samenwerking voor een meer rechtvaardige en evenwichtige toekomst.

*Interview door
Zosja van Rooijen*

Literatuurlijst

- [1] Lindijer, K. (2023). *Een wolkenkrabber op de savanne: Veertig jaar correspondentschap in Afrika*. Amsterdam: Atlas Contact. doi:9789045046129
- [2] Mirjam de Bruijn. (z.d.). Mirjam de Bruijn. Opgehaald van Voice4Thought: <https://www.voice4thought.org/mirjam-de-bruijn/>
- [3] Universiteit Leiden. (z.d.a). *Digital warfare in the Sahel: popular networks of war and Cultural Violence*. Opgehaald van Universiteit Leiden: <https://www.universiteitleiden.nl/en/research/research-projects/humanities/digital-warfare-in-the-sahel-popular-networks-of-war-and-cultural-violence>
- [4] Universiteit Leiden. (z.d.b). Mirjam de Bruijn. Opgehaald van Universiteit Leiden: <https://www.universiteitleiden.nl/medewerkers/mirjam-de-bruijn#tab-1>
- Waling, G., van Rijckevorsel, R., & Verbeek, S. (2023, Oktober 5)
- [5] Afrika: het continent van de eeuw. Opgehaald van EW Magazine: <https://www.ewmagazine.nl/nederland/achtergrond/2023/10/afrika-het-continent-van-de-eeuw-1369460/>